

Nr 144.

Av herr **Engberg**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphävande eller omarbetande av andra stycket i 18 kap. 13 § strafflagen.

De farhågor, som från många håll uttalades, när den nuvarande bestämmelsen i S. 18:13, moment 2, infördes, ha tyvärr visat sig vara alltför befogade. Lagrummet ifråga har i två hänseenden ådagalagts vara högst olämpligt. Å ena sidan har tidningarnas reklam för preventivmedel i ingen mån hämmats. Å andra sidan har däremot läkarekåren på det ödesdigraste sätt berövats möjligheten att tillhandagå allmänheten med råd och anvisningar till förebyggande av venerisk smitta. Var och en som följer med våra dagliga tidningars annonsspalter gör utan vidare den observationen, att utbudandet av preventivmedel sker under minst lika ohöjda former nu som någonsin tillföre. Såsom ett bålverk mot reklamen för preventivmedel har sålunda denna strafflagsbestämmelse visat sig komplett ineffektiv. Offentliga uttalanden av framstående specialister på de veneriska sjukdomarnas område ha dessutom bekräftat vad man från deras sida, som bekämpade denna lags tillkomst, med mycken styrka förutsade, nämligen att lagen så långt ifrån skulle komma att främja samhällets kamp mot könssjukdomarna, att den i stället skulle komma att främja dessas utbredning. Ingen torde väl heller vilja bestrida, att det var under en uppjagad hetsstämning, närmast föranledd av en utmanande och förargelseväckande propaganda, som riksdagen lät förleda sig till sitt beslut. I stället för att se denna fråga ur synpunkten av samhällets nödvändiga självskydd mot könssjukdomarnas fruktansvärda förstöringsarbete, förvandlade man den till en anständighetsfråga och offrade på det s. k. sedlighetens altare de långt viktigare hänsynen till vårt släktes hälsa och livsduglighet. Situationen den dag som i dag är har därför också blivit, att vi stå där med en strafflagsbestämmelse, som icke lägger minsta hinder i vägen för den tukt och sedlighet sårande annonsreklam, som man sade sig vilja stävja, men som i så mycket högre och därför ödesdiger grad tvingar läkare med socialt samvete och hjärta att iakttaga tystnad på ett område, där läkarens bispringande av allmänheten med råd och dåd är mer än vanligt påkallat.

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 4 saml. 44 häft. (Nr 144—146.) 1

Vid bedömandet av preventivlagen från medicinsk utgångspunkt kan icke någon skarp gräns dragas mellan de rent medicinska synpunkterna och vissa andra, exempelvis de nationalekonomiska, juridiska och allmänt humanitära. Verkningarna av lagen falla nämligen inom detta område på ett sådant sätt att de flyta in i varandra.

Preventivlagens syftemål skulle vara, att inom samhället främja »tukt och sedlighet», d. v. s. minska det såsom otuktigt betecknade konsumgänget. Erfarenheten visar emellertid, att detta i en oerhört stor utsträckning är en påtaglig realitet i samhället. t. o. m. i så hög grad, att staten i folkhälsans intresse måst vidtaga särskilda lagstiftningsåtgärder mot de farligaste följderna av detta umgänge, de veneriska sjukdomarna. Dessa åtgärder avse emellertid endast botande av redan ådragen sjukdom samt att genom straffbestämmelse hindra medveten smittospridning, men beröra icke profylaxen i egentlig mening. I fråga om profylaxen mot venerisk smitta verkar tvärtom preventivlagen hindrande på undervisningen genom att helt enkelt undandraga detta område och sålunda främja okunnigheten. Den bidrager här alltså till de veneriska sjukdomarnas utbredning.

Dessa veneriska sjukdomar innebära alltid, även i de fall där deras förlopp är godartat, en stor risk för den sjuke, och i stor utsträckning få de ett elakartat förlopp med synnerligen ödesdigra följder. Av syfilis kunna sålunda följa sinnessjukdom (paralysie générale, ryggmärgslidande, tabes dorsalis), samt utom de nämnda svårartade förändringarna i hjärnan och ryggmärgen även vissa fruktansvärda förstörelseprocesser i kraniet, gommen och huden. I fråga om syfilis ha på senare tid behandlingsmetoderna visserligen tack vare vetenskapens oförtrutna arbete oerhört förbättrats, men de nämnda följderna förekomma trots dessa effektivare metoder alltjämt i stor utsträckning. Till stor del beror detta på att endast ett fåtal av alla patienter i tid komma under verkligt sakkunnig vård, som denna behandling förutsätter för ett lyckligt resultat. Man skulle här våga påstå, att denna omständighet i sin tur beror på den allmänna okunnighet i dessa frågor, vilken i sin tur beror på vår bristfälliga hygieniska undervisning och upplysning, som ju, såsom redan anmärkts, hindras av preventivlagen.

Den som relativt oskyldig ansedda gonorrhén kan även ha de svåraste följder. De mest fruktansvärda av dem torde vara gonorrhé i ögonen med åtföljande blindhet samt i testiklarna eller i kvinnans äggstockar. I detta fall uppkommer sterilitet. I ungefär hälften av fallen av barnlösa äktenskap anses orsaken ligga i dylik gonorrhé i kvinnans äggstockar resp. mannens testiklar. Vidare förekommer s. k. dröppel-

reumatism, stundom med total förstörelse av lederna, och ibland angripes t. o. m. hjärtat med dödlig utgång. Dessa följder bereda ju individen långvarigt och svårt lidande, göra honom under sjukdomstiden oförmögen till arbete och i vissa fall till invalid för sitt återstående liv.

Den tredje, minst utbredda sjukdomen, mjuk chancre, har även i vissa fall ödesdigra komplikationer, i form av s. k. buboner d. v. s. inflammation i ljumskarna. Dessa äro synnerligen smärtsamma och kunna under månader och t. o. m. år hålla sina offer fängslade vid sjuksängen.

Utom de lidanden av psykisk, fysisk och ekonomisk art, som detta medför för individen, äger det stort intresse för samhället såväl från hygieniska som ekonomiska och rent humanitära synpunkter. De veneriska sjukdomarna utgöra en allvarsam fara för folkhälsan. Den improduktivitet, som under vissa av deras former blir följderna antingen under själva sjukdomsperioden — detta i lyckligaste fall — eller för individens återstående liv, innebär för samhället ekonomiska förluster. Då lagstiftningen alltså låter staten bekosta vården av de sjuka, och då staten årligen offrar stora summor på denna vård, är detta icke endast en åtgärd av allmän humanitär grund utan även av ekonomisk klokhet, likaväl som man om annan sjukvård, vilken bekostas av staten, kan säga, att den är nationalekonomiskt sett fördelaktig.

Men samtidigt som staten genom *lex veneris* åtagit sig kostnaderna för vården av de veneriska sjukdomarna och t. o. m. stipulerat individens skyldighet att underkasta sig sakkunnig vård, har den bibehållit preventivlagen, som framför allt hindrar undervisning av förebyggande natur. Därigenom främjar staten medvetet möjligheterna för individen att råka ut för smittan — främjar alltså medvetet sjukdomarnas utbredande. Genom att granska statistiken över sjukdomsfallen, och i den mån sådana uppgifter kunna finnas tillgängliga om tiden för improduktivitet såsom förut anförts, kan en hållpunkt erhållas för ungefärlig uppskattning av de rena förluster som samhället på grund av dessa sjukdomar gör. Då tryggt kan påstås, att en stor del av dessa fall bero på okunnighet om sättet att skydda sig mot smitta, kan även tryggt göras påstående, att preventivlagen direkt åsamkar staten ekonomiska förluster och vållar ett onödigt stort antal människor lidanden — och dessa i sin tur på grund av okunnigheten stundom onödigt stora.

Alldenstund staten sålunda visat sig räkna med det såsom otuktigt betecknade könsumgänget och dess följder såsom en påtaglig realitet, är bibehållandet av preventivlagen, åtminstone de delar därav, som förhindra allmän undervisning och upplysning om sjukdomarnas förebyggande, från logisk synpunkt en kullerbytta. Från social synpunkt måste det

betecknas som ansvarslöst med hänsyn till anförda omständigheter och från ekonomisk synpunkt som en ren dumhet och ett oförsvarligt slöseri.

Medicinalstyrelsen har också genom sina råd och anvisningar till de sjuka desavouerat lagen (se bilagan). Dessa meddela nämligen anvisningar för smittas förebyggande. Det är å andra sidan en oförklarlig inkonsekvens, att dessa anvisningar meddelas först sedan smittan är ådragen.

Det synes alltså som om jämväl de medicinska synpunkterna tala alldeles bestämt mot preventivlagens bibehållande, åtminstone i dess nuvarande skick.

Ett modernt kultursamhälle, som vill hävda sig självt och föra fram mänsklig odling till allt större fullkomning, får icke tveka att över mer eller mindre vidskepliga konventionella hänsyn sätta hänsynen till sina förutsättningar att kunna fylla sin historiska mission. Vården om människomaterialet anmäler sig därför som en uppgift av första ordningen. Redan har den i rasbiologiskt hänseende högt stående svenska folkstammen anfrätts av könssjukdomarna och deras fruktansvärda följdföreteelser. Det är icke längre endast städernas befolkning som hotas, även landsbygdens för den kulturella förbränningsprocessen oundgängliga reserver ha börjat taga skada. Inför de faror, som här lura på vårt folks väg, har lagstiftaren icke rätt att tillsluta ögonen för verkligheten och ännu mindre rätt att i undfallenhet för en högröstad kvasisedlighet lägga hinder i vägen för nationens läkarkår att ställa sin insikt och kraft i folkhälsans tjänst. Riksdagen har redan genom sitt beslut att upprätta ett rasbiologiskt institut ådagalagt, att den är medveten om sin förpliktelse att främja skyddet av vårt folkbestånd. Det är enligt min övertygelse ett steg i samma riktning, därest riksdagen beslutar sig för en utredning av frågan om preventivlagens avskaffande eller förnuftiga omarbetande.

På grund av vad som ovan anförts får jag därför hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och under vilka förutsättningar 18 kapitlet 13 § 2 momentet strafflagen må kunna upphävas eller omarbetas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Stockholm den 21 januari 1923.

Arthur Engberg.

Bilaga.

Uppllysningar och föreskrifter enligt 8 § av lagen angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar den 20 juni 1918 utfärdade av Kungl. Medicinalstyrelsen den 16 december 1918 att av läkarna utdelas till de sjuka.

Uppllysningar.

De smittosamma könssjukdomarna äro syfilis, mjuk chancre och dröppel, (gonorré). De överföras oftast genom könsumgänge. Till sin natur äro de fullständigt åtskilda och hava var och en sitt särskilda smittämne. De övergå aldrig den ena i den andra, men en person kan ådraga sig dem samtidigt eller efter varandra.

Syfilis.

Syfilis är en *kronisk* (d. v. s. långvarig, men ingalunda därför obotlig), smittsam sjukdom, som oftast förvärfvas vid samlag, men även kan överföras på annat sätt (kyssar eller annan intim kroppslig beröring eller genom föremål såsom glas, skedar o. d., cigarrstumpar, svampar m. m.).

På det ställe, där smittämnet inkommit, utvecklar sig efter två till fyra veckor en sårnad (hård chancre). Om sjukdomen sedan obehindrat får utveckla sig, kunna under de första två—tre åren uppkomma till utseendet växlande, mycket smittsamma utslag eller sår på huden och slemhinnorna (munnens, könsdelarnas, kring stolgångsöppningen). Längre fram är det oftare kroppens inre organ, som angripas; härvid kunna livsfarliga sjukdomar i hjärtat, kärlsystemet, hjärnan och ryggmärgen uppstå. Syfilis kan under havandeskapet överföras från modern till barnet, så att detta kan dö i förtid eller födas med sjukdomen, som stundom visar sig först flera månader efter födelsen; ett sådant barn är mycket smittfarligt.

Alla dessa yttringar av sjukdomen kunna emellertid genom kraftig och målmedveten behandling i flertalet fall fullständigt förebyggas.

Vid syfilis förekommer en blodförändring, som kan påvisas genom blodprov (Wassermanns reaktion); resultatet av dessa prov kan endast läkaren bedöma. Särskilt måste bestämt framhållas, att en *negativ*, d. v. s. gynnsam, reaktion *icke* innebär att patienten är smittfri eller att han är frisk.

Syfilis kan botas, men fordrar regelbunden behandling och observation under lång tid. Behandlingsmedlen äro huvudsakligen kvicksilver, salvarsan samt jodkalium, vilka medel, rätt brukade, ej äro skadliga.

Mjuk chancre.

Mjuk chancre överföres så gott som alltid genom könsumgänge och visar sig några dagar efter smittningstillfället som frätsår, vilka hava benägenhet att

föröka sig och förorsaka stora obehag. Smärtsamma ansvallningar, s. k. buboner, uppstå ofta vanligen i ljumskarna. Dessa kunna bulna och giva upphov till obehagliga ärr.

Sjukdomen är mycket smittsam, men medför mera sällan allvarliga följder.

Dröppel.

Dröppel är en *akut* sjukdom, som oftast överföres genom samlag och som vanligtvis visar sig några dagar efter smittningstillfället med flytning från könsdelarna. Sjukdomen kan även överföras genom föremål (svampar, handdukar, nattkärl o. d.). Särskilt utsatta för smitta äro små flickor genom oseden att låta dem dela sängplats med andra samt genom bristande försiktighet vid deras skötsel. Om sjukdomen, som i de flesta fall kan botas på en till två månader, begränsas till de ursprungligen angripna delarna, är den jämförelsevis ofarlig. Sprider den sig däremot till viktigare organ (testiklarna, äggstockarna, ögonen eller lederna), kan den bliva mycket långvarig och medföra de allvarligaste följder: ofruktshet, blindhet, ledgångsreumatism, invaliditet.

En verksam behandling kan endast läkaren förordna.

De smittsamma könssjukdomarna förvärfvas och spridas framför allt av personer med lösa och tillfälliga könsförbindelser. Särskilt smittfarliga äro därför de, som hava lösaktighet till vana eller yrke.

Var och en bör behärska sin könsdrift så, att yttringarna därav aldrig framträda tanklöst eller ansvarslost. En sådan *själbehärskning* understödes verksamt genom ett *nyktert levnadssätt*.

Rättast och klokast är att *ej utsätta sig för att bliva smittad*.

Har någon likväl genom könsumgänge utsatt sig för risken att bliva smittad, kan dock mycket göras för att minska faran därav, *även om intet fullt säkert medel därför gives*.

Sålunda kan man sannolikt undgå smitta genom att så snart som möjligt efter könsumgänget noggrant rengöra könsdelarna med tvål och vatten, därpå tvätta med t. ex. sublimatlösning eller påstryka en antiseptisk salva (en god sådan är »Neisser-Sieberts desinfektionssalva»). Därefter indrypas i urinrörsmynningen och behållas där i två till tre minuter några droppar av t. ex. 10 % albargin eller 2 % lapislösning. Hos kvinnan sköljes slidan väl med svagare bakteridödande vätska t. ex. övermangansyrat kali 1:1000.

Låt inga hänsyn hindra er att om också på blotta misstanken att vara smittad vända er till läkare *så tidigt som möjligt*.

Om ni vet eller tror er vara sjuk, så handla framför allt som en hederlig människa!

ATT MEDVETET UTSÄTTA NÅGON FÖR SMITTA ÄR EN BROTTSLIG HANDLING!

Allmänna föreskrifter.

Var och en, som är angripen av könssjukdom i smittsamt skede, är skyldig att iakttaga följande:

a) beträffande *sjukdomens behandling*:

Den sjuke skall:

noggrant efterkomma läkarens föreskrifter (lagen ang. könssjukdomar §§ 3, 8, 9), ej avbryta behandlingen, förrän läkaren förklarar den avslutad; inställa sig punktligt på av läkaren angiven tidpunkt, även om inga nya tecken av sjukdomen efter de förstas försvinnande skulle visa sig (lagen ang. könssjukdomar § 9), föra ett måttligt och även i övrigt sunt levnadssätt samt iakttaga största möjliga renlighet,

b) till förekommande av *smittans spridning till andra*:

Det är den sjuke förbjudet:

att *utöva könsungänge* eller på annat sätt komma i sådan intim kroppslig beröring med andra personer, varigenom smitta kan överföras, exempelvis vid syfilis genom kyssar, (14 kap. 22 § strafflagen) samt

att *ingå äktenskap* (lagen ang. äktenskaps ingående och upplösning 2 kap. 6 §).

Den sjuke bör på det noggrannaste undvika såväl att dela säng med annan person som ock gemensamt bruk av varje föremål, som kommer i beröring med mun eller könsdelar.

Bomull och annat, som använts vid rengöring av sårnader och sjuka kroppsdelar i övrigt, skall uppbrännas eller på annat lämpligt sätt oskadliggöras.

Särskilda föreskrifter.

a) vid *syfilis*:

1. Munnen och svalget sköljas med lämpligt munvatten; tänderna borstas flera gånger dagligen.

2. Rökning, snusning samt tuggning av tobak böra undvikas, särskilt under och närmaste tiden efter kvicksilverbehandling.

3. Ett syfilitiskt barn får icke överlämnas till frisk amma, likasom en syfilitisk kvinna ej får amma ett friskt barn.

4. Om en person, som en gång haft syfilis, sedermera skulle drabbas av någon allvarlig invärtes sjukdom av vad slag det vara må, bör han alltid för den läkare, som sköter honom, omtala, att han varit smittad, enär detta kan vara av den allra största betydelse för den riktiga uppfattningen och följaktligen även behandlingen av den senare uppkomna sjukdomen.

b) vid *mjuk chancre*:

Starkare kroppsörelser (velocipedåkning, idrott, dans m. m.) undvikas.

c) vid *dröppel*:

1. Alkohol (spritdrycker, vin och maldrycker) må icke i någon form förtäras.

2. Starkare kroppsörelser, såsom velocipedåkning, annan idrott samt dans, böra undvikas.

3. Efter varje beröring av de sjuka organen böra händerna sorgfälligt tvättas för att dröppeln ej må överföras till ögonen.

4. Barn få ej tagas upp i sängen till dröppelsjuka personer.
5. Vid dröppelsjuk kvinnas förlösnings bör barnmorskan upplysas om sjukdomen för att förebygga smittans överförande till den nyföddes ögon och könsdelar.

Lag angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar.

3 §.

Var och en, som är angripen av könssjukdomen, är pliktig att underkasta sig erforderlig läkarbehandling samt att ställa sig till efterrättelse föreskrift, som av läkare meddelas angående sjukdomens behandling eller till förekommande av smittans spridning.

8 §.

Iakttagar läkare könssjukdomen hos någon, vilken han undersöker eller behandlar, åligger det läkaren att upplysa den sjuke om sjukdomens art och smittfarlighet samt till honom överlämna föreskrift om vad han har att iakttaga angående sjukdomens behandling och till förekommande av smittans spridning. I sådan föreskrift skall särskilt erinras om gällande bestämmelser angående förbud för könssjuk att ingå äktenskap samt angående straff för gärning, som innebär fara för könssjukdoms spridning.

Från vad sålunda är stadgat skall dock undantag göras i det fall, att läkaren finner den sjukens hälsotillstånd eller andra förhållanden oundgängligen kräva, att sjukdomens beskaffenhet tillsvidare icke för honom yppas, eller för den händelse den sjuke är barn under femton år. I sistnämnda fall har läkaren att i stället underrätta barnets målsman eller annan, som har barnet i sin vård, om sjukdomens art och smittfarlighet, så ock om vad som bör iakttagas till förekommande av smittans spridning.

Formulär till föreskrift, som i denna paragraf omförmäles, fastställas av medicinalstyrelsen.

9 §.

Finner läkare, som på sätt i 8 § sägs iakttagit fall av könssjukdom, att den sjuke underlåter att ställa sig till efterrättelse föreskrift, som enligt sagda paragraf meddelats, eller har den sjuke avbrutit behandling hos läkaren utan att för denne styrka, att behandlingen av annan läkare övertagits, är läkaren pliktig, att därom hos sundhetsinspektören i orten göra skriftlig anmälan.

Strafflagen.

14 KAP.

21 §.

Har någon, som lider av könssjukdom i smittsamt skede, med vetskap eller misstanke därom genom könsumgånge eller under övande av otukt, som ej är att till könsumgånge hänföra, utsatt annan för fara att bliva smittad; dömes till fängelse eller, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, till böter ej under femtio riksdaler. Blev sjukdomen överförd, må straffet höjas till straffarbete i högst två år.

Har någon på annat sätt, än nu är sagt, uppsåtligen eller genom grov vårdslöshet utsatt annan för fara att bliva smittad av könssjukdom; dömes till fängelse eller böter. Blev sjukdomen överförd; må ock i ty fall straffet höjas till straffarbete i högst två år.

Lag om äktenskaps ingående och upplösning.

2 KAP.

6 §.

Den som är behäftad med fallandesot, vilken härrör av övervägande inre orsaker, eller med könssjukdom i smittsamt skede, må ej ingå äktenskap, med mindre Konungen finner skäligt tillåta äktenskapet.

Erinras må här om den stora vikten av att riktiga uppgifter lämnas beträffande namn, ålder, yrke, hemvist o. s. v. i och för undvikande av ledsamma förväxlingar med andra personer. Falska uppgifter rörande smittkälla medföra särskild straffpåföljd enligt lag. (16 kap. Strafflagen.)

